

УДК 811.161.2'282.2(478)

ІГНАТЕНКО Діана Анатоліївна,
аспірант кафедри української мови Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова; Одеса,
Україна;
e-mail: diana.ignatenko@mail.ru; тел.: +38(048)746-56-97

ДИНАМІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРКАХ ПІВНОЧІ МОЛДОВИ: ЛЕКСИКА ЖИТЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Анотація. У статті проаналізовано динамічні процеси, що відбуваються в українських говірках на півночі Молдови. Указана територія презентує неабиякий науковий інтерес через історичне проживання на ній етнічних українців в умовах іноетнічного оточення. Українська діаспора, відірвана від джерел української літературної мови, не тільки зберегла рідну мову у певній консервації, але й набула впливу інших мов, зокрема румунської, молдовської, російської, що виявилось в численних мовних інтерференціях. Найбільшого впливу зазнала побутова лексика щоденного використання. Тому у статті розглянуто тематичну групу лексики житлового комплексу, у межах якої визначено диференціацію окремих номінацій у мовленні діалектоносців різних вікових груп, простежено зміну семантики деяких лексем, проаналізовано функціонування лексем східнороманського та слов'янського походження. Доведено, що досліджені вияви динаміки зумовлено як лінгвальними, так і позалінгвальними чинниками, серед яких чільними є міжмовні контакти з румуномовним та російськомовним населенням, розвиток матеріальної культури, зменшення кількості населення старшого віку.

Ключові слова: українська діалектологія, говірка, тематична група лексики, лексема, сема, динамічні процеси, північ Молдови.

На сучасному етапі розвитку українського мовознавства першочерговим залишається вивчення української мови на всіх структурних рівнях, зокрема увагу дослідників привертають динамічні процеси, що відбуваються в лексиці як літературної, так і діалектної мови, адже лексичний рівень зазнає найбільших коливань та змін. Причини цього явища у діалектній лексичній системі, за твердженням Г. І. Гримашевич, зумовлені лінгвальними та позалінгвальними чинниками, серед яких: архаїзація лексем у зв'язку зі зникненням реалій, які вони позначали; міжмовні та міждіалектні контакти; міграційні процеси; проникнення в діалектну мову літературних елементів; розвиток матеріальної культури, народного господарства; модернізація промисловості; зникнення з ужитку реалій, що закономірно призводить до зникнення лексем на їх позначення або перенесення назв на інші предмети; відхід у небуття населення старшого віку та ін. [2, с. 141]. На думку П. Ю. Гриценка, «при всій очевидності змін у словниковому складі мови лексична система зберігає такі архаїчні риси, які часто несуть більшу інформацію, ніж релікти інших структурних рівнів» [3, с. 3]. Така детермінація характеризує функціонування українських говірок на території Республіки Молдова, адже «українці Молдови, на відміну від українців України, представляють одну з етносоціальних меншин, що історично проживала в умовах іноетнічного оточення, відірвана від джерел української літературної мови, в силу чого деякі лінгвістичні та традиційно-побутові риси, якими характеризується українське населення Молдови, більш законсервовані, ніж у самій Україні» [7, с. 87].

Місцеве українське населення зберегло рідну українську мову в тих діалектних формах, які функціонували на території сучасної Молдови з давніх-давен чи були привнесені українцями-переселенцями впродовж XIV—XX ст. Це — усна говірка зі значною російською та східнороманською інтерференціями на лексичному і синтаксичному рівнях. П. Ю. Гриценко називає такий тип мовного середовища «універсальною лінгвістичною лабораторією, складним, строкатим континуумом, де функціонують типо-

логічно різні говірки та літературні мови» [4, с. 3]. Українські говірки у Молдові є багатим матеріалом для діалектологічних досліджень, тому що містять чимало архаїчних (реліктових) мовних явищ, цінних для дослідників. Це зумовлює доцільність та актуальність теми нашого дослідження.

На жаль, на сьогоднішній день у Молдові не запроваджено системного вивчення українських говірок, проте українство Молдови досліджували В. С. Зеленчук, Р. Я. Удлер, В. П. Степанов, В. Г. Кожухар, К. С. Кожухар, В. Д. Панько, О. А. Романчук, І. В. Гороф'янюк, О. М. Харчишин, Н. А. Пастух. Так, К. С. Кожухар зазначає, що українські говірки, які побутують на теренах нашої країни, за своїми фонетичними, морфологічними, лексичними та синтаксичними особливостями належать до двох наріч української мови: південно-західного і південно-східного. В українських говірках півночі Молдови наявні риси карпатських, надністрянських, волинських, подільських говорів [5, с. 91].

Метою дослідження є аналіз лексики житлового комплексу та її внутрішніх процесів в українських говірках у селах півночі Молдови. Відповідно до поставленої мети наші завдання: виокремити тематичну групу лексики (ТГЛ) житлового комплексу та лексико-семантичних груп у її межах; простежити динаміку побутової лексики зазначеної тематичної групи у діалектному мовленні інформаторів різних вікових груп.

Уперше в українському мовознавстві вияви динаміки й статички, тенденції і явища українського діалектного мовлення дослідила Л. М. Коць-Григорчук, увівши поняття «горизонт лінгвістичного дослідження» [1, с. 154]. Динамічні процеси в українському діалектному мовленні вивчали К. Д. Глуховцева (східнословобожанські говірки), О. М. Костів (говірки південно-західного наріччя української мови на матеріалі II-го тому «Атласу української мови»), В. М. Михайленко (середньонадніпряньсько-поліське діалектне суміжжя), Г. І. Мартинова (середньонадніпряньський говір), Ю. В. Абрамян (східнословобожанські говірки), М. О. Волошинова (східнословобожанські говірки) та ін.

У процесі дослідження динаміки української діалектної лексики в компаративному аспекті виокремилися два підходи: 1) використання діалектних матеріалів, зібраних у різні часи; 2) дослідження діалектного мовлення різних вікових груп (діалектоносії старшого, середнього та молодшого покоління), тобто виявлення динамічних змін у синхронному вимірі.

Основними ознаками динамічного характеру мови, на думку О. М. Костів, є вияви відношень «центр — периферія» та варіантність. Центр, тобто ядро діалектного явища, — це місце виникнення та максимальної концентрації відповідної діалектної риси, яка реалізується найпоширеніше (в усіх позиціях слова, у мовленні старшого, молодшого та середнього поколінь, причому паралельні структури відсутні). Периферія лінгвістичного ареалу — місце, де виникають тенденції, існують паралельні структури (часто в одному населеному пункті, у мовленні однієї людини), а також диференціація в мовленні різних поколінь (старше покоління вживає давнішу структуру, у мовленні молодшого внаслідок впливу літературної мови або іншої діалектної системи, контактів з різними мовами побутує нова форма) [6, с. 118].

Джерельною базою дослідження послужили власні записи живого мовлення, здійснені у північних районах Молдови: Бельцькому, Глодянському, Ришканському, Синжерейському, Фалештському, Окницькому, Бричанському.

Зібраний матеріал дає підстави виділити в тематичній групі лексики житлового комплексу низку лексико-семантичних груп (далі — ЛСГ): «Найменування житлово-господарського комплексу», «Елементи будівництва», «Найменування приміщень у сільській споруді», «Найменування опалювальних споруд і їх частин», «Найменування господарських будівель».

Центром ТГЛ житлового комплексу стають лексеми, що виявилися перманентними у вживанні, найбільш стійкими та майже не зазнають змін і вживані інформантами всіх вікових груп. Так, семема 'сільськогосподарська виробнича одиниця із знаряддями і засобами, з ділянкою землі, худобою' в усіх обстежених районах представлена лексевою *хаз'аїство*, наприклад: у *кожного је хаз'аїство/у с'ї на 'свому хаз'аїств'ї* (П., від Коломієць Г. В., 1930 р. н.); семема 'селянський житловий будинок' презентується лексевою *хата*: *ми 'зразу 'жили в 'мамин'ї хат'ї/потом у 'же 'строїли* (Берл., від Бурлаки М. І., 1935 р. н.), рідше *дом*: *я тут по'строїв/третій дом на ву'лов'ї* (Н. Ф., від Єсипчука В. Т., 1934 р. н.). Одними семемами виражені лексеми *фундамент* — 'основа, звичайно підземна, з каменю, бетону, на якій встановлюють будинки, конструкції': *закла'дают' 'первій раз фундамент, св'а'т'а 'место, кла'дут' бутилку с св'а'ченоју водоју, конї/ки туд'а ки'дают' на ву'ли/на 'ичаст'а' шоб велос'а хаз'аїство* (Стурз., від Панько М. П., 1947 р. н.); *п'ич* — 'мурована з каменю чи цегли споруда для випікання хліба, варіння страв': *йак нап'лила п'ич/по'ставила туд'и п'тел'н'ї з 'хл'їбом* (Окт., від Платаш Л. В., 1958 р. н.). Це поняття, які у свідомості слов'ян носять сакральний характер, можливо, цим можна пояснити їх незмінність, неваріативність.

Варіативність та змінні процеси у лексиці житлового комплексу зафіксовано на периферії обстеженого лінгвістичного ареалу. Зокрема, у дослідженій ТГЛ виявлено такі типи змін на лексичному рівні:

1. Архаїзація лексем у зв'язку зі зникненням реалій, які вони позначали. Так, лексема *мартак*, яка виражає семему 'балка на стелі', у зв'язку з модернізацією побудови житла, з уведенням нових традицій житлового дизайну, поступово зникає з обігу, залишаючись лише в мовленні інформантів старшого покоління: *колис' сама март'аки на 'стел'ї мастила* (Св., від Губік А. В., 1941 р. н.). У такий спосіб відбувається й архаїзація лексем на позначення будівельних матеріалів. Наприклад, помітна тенденція спаду функціонування назв *солома* (усі села), *трошча* (Цамб., Н. Ф.), *околот* (Рек., Св., Пом., Поп., Сув.), *стуг* (Григ., Стурз.), *дранка* (Н. Ф., Пом., П.), *драниц'а* (Н. Ф.), *гонта* (Стурз., Берл., Біл.), які колись активно використовували як матеріали для покрівлі хати (зафіксовано здебільшого у мовленні інформантів старшого та середнього віку), і переваги функціонування назв *шифер*, *черепиц'а*, що вживаються інформантами всіх вікових груп в усіх обстежених населених пунктах: *накривали 'хату шче сол'омуї/ни 'ш'іфером/а сол'омуї* (Сад., від Пироган М. Я. 1935 р. н.); *'хату трошчују накривали* (Цамб., від Биковської М. Г. 1925 р. н.); *колис' 'драницеју покривали 'хату/та'ка тонка/з 'дошок зроблена/сант'иметр'ів с'їмде'сят/зроблена з 'я'лини* (Н. Ф., від Баланка В. К. 1929 р. н.). Аналогічні процеси наявні в номінаціях матеріалів, з яких будували хату: лексеми *саман*, *ломпач* (*лампач*), які здебільшого зафіксовано у мовленні інформантів старшого (1925-1940 р. н.) та середнього (1950-1960 р. н.) віку, поступаються більш сучасним *кам'ін'*, *к'їрп'їч*, *коте'лец'* (ці лексеми зафіксовані у мовленні інформантів усіх вікових груп): *фундамент робили з ломп'ачу/то'ди не бу' кам'ін'/то'ди не 'знали на 'камен'ї 'строїти* (П., від Сирбу М. В. 1940 р. н.)

2. Проникнення в діалектну мову літературних елементів, а саме: лексема *вапно*, що презентує семему 'мінеральна речовина білого кольору, яку одержують випалюванням вапняку, крейди та інших карбонатних порід' [СУМ 1, с. 290]: *білували стіни вапном/ синьки троху/ шоб файні були* (Рек., від Гриу В. І, 1937 р. н.), вживається поряд з лексемами *ізвіст* (Ябл., Григ., Цамб.), *зв'остка* (Стурз.), *ізв'остка* (Наг., П., Помп.); лексема *дах* на позначення семему 'верхня частина будівлі, що служить її покриттям; покрівля' [СУМ 1, с. 214] зафіксована водночас з лексемами *п'ід* (Рек., Св., Берл., Біл.), *стр'іха* (Стурз., Берл., Біл.), *крита* (Окт.); лексема *журавел* реалізує семему 'довга жердина, приладна біля колодязя як важіль для витягування води, або й весь пристрій з такою жердиною' [СУМ 2, с. 547], проте більш поширені лексеми *кир'ниця*, *кир'неца*, *тир'неца*, *колод'ец*. Наявні в українських говірках на півночі Молдови елементи української літературної мови вживаються інформантами переважно старшого віку та не становлять питомої лексики.

3. Розвиток семантичної структури. Серед найпоширеніших змін такого типу нами виокремлено:

а) розширення значення через виникнення нової семему відносно існуючої семему, наприклад, виникнення нових семем, репрезентованих лексемами *сарай*, *комора*, *город*, *подв'ір'я*, *убора*, *п'іднав'ес*, *колиба* тощо. Так, лексема *сарай* зафіксована в академічному *Словнику української мови* з єдиним значенням — 'господарське приміщення для зберігання різного майна' [СУМ 9, с. 57]. У досліджених говірках з'являються лексико-семантичні варіанти лексеми *сарай*: 'додаткове приміщення для житла в житловому комплексі, менше, ніж хата': *а ми суб'і тут у сарайов'і переїшли на зиму/ так і лішилиса* (Стурз., від Досана М. Д. 1930 р. н.); найменування будівель і приміщень, призначених для тимчасового проживання: *у сарайчиков'і я т'іл'ки л'ітом, там п'іч/ закрутки/ робл'у* (Цамб., від Биковської М. Г. 1925 р. н.); 'приміщення між житловою спорудою та вулицею': *це як в'іранда/ це буу' л'етн'ї сарай/ ми тут три/ мали м'іш'ки/ а пол'училос' так/ шо хата/ зараз п'устује/ а ми тут жи'вемо* (Н. Ф., від Єсипчука В. Т. 1934 р. н.); 'приміщення для дров; дровітня': *дрова носимо в сарайчик* (Рек., від Гриу В. І, 1937 р. н.); 'приміщення для утримання домашніх тварин': *свиней три/ мали в сарайов'і* (Сад., від Пироган М. Я., 1935 р. н.); 'приміщення для зберігання сільськогосподарського реманенту та різного майна': *в сарайчиков'і три/ мали ло/ пати/ сани* (Св., від Губік А. В., 1941 р. н.); *у сарайу три/ маємо зерно/ муку* (Поп., від Габур Н. І, 1944 р. н.). Отже, бачимо такий семантичний обсяг лексеми *сарай*: додаткове приміщення для житла → приміщення між камерами житлової споруди та вулицею → приміщення для тимчасового проживання → приміщення для утримання домашніх тварин → приміщення для зберігання реманенту → приміщення для дров.

б) Перенесення семантики внаслідок метафоризації. Так, лексема *горбац'іка* в досліджених говірках реалізує семему: 'декоративне оздоблення фронтона приміщення': *горбац'іку на хат'і зробі' м'ї чуло вік/ жо'го ўже не/ ма/ красили чи то жовтују/ чи то зел'енују/ чи то син'ују/ краскоју* (Стурз., від Паскал М. О., 1927 р. н.); 'оздоблення на рушниках, вив'язане ключком; мереживо': *ја така мастерица/ була/ ја так вс'о ви'язувала/ виши'вала/ горбац'іку на рушниках/ са/ ма робила* (Св., від Губік А. В., 1941 р. н.). Оскільки корпус лексеми *горбац'іка* вказує на неслов'янське її походження, припускаємо запозичення її зі східнороманських мов. У *Тлумачному словнику румунської мови* зазначено лексему *horbota* із значеннями 'мереживо, гарнітура з тонких благородних тканин для одягу, штор'; 'морозне покриття дерев' [DEX, с. 207]. Етимологічний словник румунської мови фіксує слов'янське походження лексеми *horbota* від польського *forbot* 'мереживо' [DER, с. 385]. Таким, первинним було значення 'мереживо на тканинах', а в діалектному континуумі відбулося явище метафоризації, тобто перенесення семантики за подібністю.

в) Звуження семантичного значення, що спостерігається переважно при архаїзації лексем, пов'язаній із зникненням певної реалії. Так, лексема *бурдей*, що в сучасній українській літературній мові має значення 'житло, викопане в землі; землянка' [СУМ 1, с. 257], у досліджених говірках функціонує у цьому значенні у мовленні інформантів старшого покоління, напр.: *колис' мої родит'елі то жили у бурдейов'і/ коли приїхали в'ідти/ з гори/ з Шербинец'/ суди на свободу* (Н. Ф., від Баланка В. К. 1929 р. н.); *це така/ јама/ робили/ сходи/ в'ікна/ звер'хи накривали зем'лоју/ так і жили/ помаленку* (Цамб., від Биковської М. Г. 1925 р. н.). Подалі, через зникнення реалії, звужує семантику з появою номенів на позначення 'спеціально обладнана яма для зберігання продуктів, переважно овочів, з льодою, але без східців; погріб': *у мене на подв'ір'і бурдей/ це така/ јама/ звер'хи накрита/ на/ сипана/ це така/ јама/ подвал* (Поп., від Грабчук Л. П., 1951 р. н.); 'яма, викопана на подв'ір'ї, куди насипають картоплю, буряки': *копали на вулиці/ јаму/ так і глухі бурдей/ клали солому на сп'ід/ картошку/ туда і звер'ха/ ставили так/ і палки/ шоб/ воздух шоу/ і укривали соломују/ по/ тому зем'лоју/ а/ зараз кл'іонкују/ так/ луч'е/ храниц'я св'ікла і морква* (Стурз., від Панько М. П., 1947 р. н.). Таким чином, спостерігаємо процес звуження семантики: житло → погріб → яма.

4. Варіативність вживання лексем, які реалізують одну семему, у мовленні інформантів різних вікових груп, наприклад семема 'місце, на якому стоїть хата з господарськими будівлями' виражена такими лексемами: *м'есто* — *тут постройіе хату/ на ц'ім м'іст'і* (Н. Ф.); *город* — *оці'во г'ороди нам давали с кол'хоза* (П.); *подв'ір'я* — *на моїм подв'ір'і вс'о са/ ма робл'у* (У.); *план* — *туд'і де план/ дали/ там і п'ідн'і/ мали хати* (Рек.); *участок* — *кожен мау св'їй участок* (Стурз.); *осадба* — *тоди/ це при румин'їји/ була руминска/ власт'/ мали осадби/ м'есто дла/ постройкі хат'їу* (Рек.). Лексеми *м'есто* та *осадба* зафіксовані лише у мовленні інформантів старшого віку. Молодь найчастіше вживає назви *план.*, *участок*, *подв'ір'я*. Семема 'прибудова до основної будівлі' реалізується в таких лексемах: *поднав'ес* (Н. Ф.), *кладука* (Н. Ф.), *кладовочка* (Н. Ф.), *шопа*, *пристройка до хати* (Помпа, Сув., Поп.), *скат* (Цамб.), *пошур* (Цамб.). На позначення семему 'неопаловане невелике приміщення в житловому будинку або окрема прибудова біля хати для зберігання їстівних припасів, різних речей' зафіксовано вживання таких номенів: *кладука* (Н. Ф.), *кладовочка* (Н. Ф.), *ант'ірик* (Помпа, Сув., Поп., Стурз.), *комора* (Помпа, Сув., Поп., Стурз.), *комнатушка* (Стурз.), *ганбанік* (Стурз.), *складовка* (Рек., Сврд.)

5. Наявність синонімічних рядів у межах говірки одного села, наприклад у с. Нові Фундури Глодяньського р-ну найменування *колодець*, *колод'ез*, *кир'ниця*, *журавел* вживані на позначення семему 'захищена від обвалів зрубом вузька глибока яма, яка служить для добування води з водоносних шарів землі'; у с. Садове Бельцького р-ну лексеми *ланцух*, *трос*, *в'іровка*, *цеп*, *тросик* виступають синонімами лексико-семантичного варіанта 'канат або ланцюг для витягання відра з водою з криниці'.

6. Наявність чималої кількості східнороманізмів та східнослов'янізмів (росіянізмів) як наслідок міжмовних контактів та мовних інтерференцій. У досліджених говірках зафіксовано молдаванізми та румунізми безпосереднього запозичення, тобто такі, що увійшли до складу українських говірок півночі Молдови зі

східнороманських мов у майже незмінному вияві та тотожною семантикою, напр.: *соба* (від сх.-ром. *soba*) — ‘піч’, *ізвор* (від сх.-ром. *izvor*) — ‘джерело криниці’, *кумпена* (від сх.-ром. *cumpena*) — ‘журавель колодязя’, *каруца* (від сх.-ром. *caruta*) — ‘віз’ тощо; опосередковані запозичення, тобто східнороманізми, які поширилися у сучасних українських говірках півночі Молдови за посередництвом інших мов, напр.: лексема *клака* (пор. сх.-ром. *claca*) — ‘одноразова праця гуртом для швидкого виконання великої за обсягом роботи, на яку скликають сусідів, родичів, товаришів (без оплати, а за частування)’, хоча і запозичена зі східнороманських мов, проте має слов’янське коріння, наявна у більшості слов’янських мов (серб., хорват., словен., чес. *tlaka*, пол. *tloska*, болг. *тлака*, рос. й укр. *толока*) [ЕСУМ 2, с. 453]. Лексема *коліба* (від сх.-ром. *coliba*) у досліджених говірках репрезентує семему ‘житло, викопане в землі; землянка’, етимологічний аналіз зазначає грецьке походження та проникнення її в українську та західнослов’янські мови через східнороманське посередництво, куди у свій час прийшла з грецької через східнослов’янські мови [ЕСУМ 2, с. 510].

Значне поширення в українських говірках півночі Молдови росіянізмів віддзеркалює вплив на живе мовлення російської мови, що активно функціонує на території Молдови, наприклад *калітка*, *к’ірп’іч*, *комната*, *новос’ел’їє*, *прихожа*, *ст’їкло*, *поддонник* тощо.

Отже, у лінгвістичному ареалі півночі Молдови активно функціонують українські говірки, диференційовані територіально та між віковими групами населення. Дослідження тематичної групи лексики житлового комплексу виявило чимало динамічних процесів, зумовлених лінгвальними та позалінгвальними чинниками, серед яких чільними є міжмовні контакти з Молдово-, румуно- та російськомовним населенням, розвиток матеріальної культури, зменшення кількості населення старшого віку.

Список скорочених назв обстежених населених пунктів

Берл. — с. Берлінці Бричанського р-ну, Біл. — с. Блявинці Бричанського р-ну, Богд. — с. Богданешти Бричанського р-ну, Григ. — с. Григорівка Синжерейського р-ну, Д. — с. Дану Глодяньського р-ну, С. — с. Єгорівка Фалештського р-ну, Наг. — с. Нагоряни Ришканського р-ну, Нат. — с. Наталівка Фалештського р-ну, Н. Ф. — с. Нові Фундури Глодяньського р-ну, Окт. — с. Октябрське Синжерейського р-ну, П. — с. Пояна Єдинецького р-ну, Пом. — с. Помпа Фалештського р-ну, Поп. — с. Попівка Фалештського р-ну, Рек. — с. Рекерія Ришканського р-ну, Сад. — с. Садове Бельцького р-ну, Св. — с. Свердіяк Ришканського р-ну, Стурз. — с. Стурзовка Глодяньського р-ну, Сув. — с. Суворовка Фалештського р-ну, Т. — Тешкани Бричанського р-ну, У. — с. Унтри Окницького р-ну, Цамб. — с. Цамбула Синжерейського р-ну, Ябл. — с. Яблона Глодяньського р-ну.

Література

1. Григорчук Л. М. Горизонт лінгвістичного дослідження / Л. М. Григорчук // Українська історична та діалектна лексика. — К.: Наукова думка, 1995. — Вип. 2. — С. 154-168.
2. Гримашевич Г. І. Динамічні процеси в побутовій лексиці середньополіських говірок / Г. І. Гримашевич // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. № 1021. Серія: Філологія. — Харків, 2012. — Вип. 66. — С. 139-143.
3. Грищенко П. Ю. Передмова / П. Грищенко // Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н. В. Гуїванюк. — Чернівці: Рута, 2005. — С. 3-4.
4. Грищенко П. Ю. Межіреччя Дністра і Дунаю у світлі лінгвістичної географії (стан і пріоритети) / П. Ю. Грищенко // Науковий вісник Ізмаїльського ДГУ. — Ізмаїл, 2006. — Вип. 21. — С. 3-16.
5. Кожухар К. С. Українські говірки в Республіці Молдова (загальна характеристика фонетичної системи) / К. С. Кожухар // Українці Молдови. Історія і сучасність. — Кишинів, 2008. — С. 89-108.
6. Костів О. Вияви динаміки в Атласі української мови / О. Костів // Вісник Львівського університету. — 2008. — № 46. — С. 115-120.
7. Степанов В. Етносоціальні цінності українців в сучасній Молдові (по матеріалам етносоціологічних досліджень) / В. Степанов // Матеріали Міжнар. наукової конференції «Українці в Молдові, молдовани в Україні: етносоціальні процеси». — Кишинів, 2008. — С. 87-96.

ЕСУМ — *Етимологічний словник української мови*: в 7 т. — К.: Наукова думка, 1982-2012.
 СУМ — *Словник української мови*: в 11 т. — К.: Наукова думка, 1970-1980.
 DER — *Dictionarul etimologic român* / Alexandra Ciorănescu. — Tenerife: Universidad de la Laguna, 1968-1966.
 DEX — *Dictionar explicativ al limbii române*. — Editia a II-a. — București: Univers enciclopedic, 1998. — 1194 p.

References

1. Grygorchuk L. M. Goryzont lingvistycznego doslidzhennya / L. M. Grygorchuk // Ukraïns'ka istorychna ta dialektna leksyka. — K.: Naukova dumka, 1995. — Vyp. 2. — S. 154-168.
2. Grymashevych G. I. Dynamichni protsesy v pobutovyj leksytsi seredn'opolis'kykh govirok / G. I. Grymashevych // Visnyk Kharkiv's'kogo natsionalnogo universytetu im. V. N. Karazina. № 1021. Ser.: Filologiya. — Kharkiv, 2012. — Vyp. 66. — S. 139-143.
3. Grytsenko P. Yu. Peredmova / P. Grytsenko // Slovyk bukovyn's'kykh govirok / za zag. red. N. V. Guyvanyuk. — Chernivtsi: Ruta, 2005. — S. 3-4.
4. Grytsenko P. Yu. Mezhyrichchya Dnistra i Dunayu u svitli lingvistychnoï geografiï (stan i priorytety) / P. Yu. Grytsenko // Naukovyi visnyk Izmail's'kogo DGU. — Izmail, 2006. — Vyp. 21. — S. 3-16.
5. Kozhukhar K. S. Ukraïns'ki govirkyy v Respublitsi Moldova (zagal'na kharakterystyka fonetychnoï systemy) / K. S. Kozhukhar // Ukraïntsi Moldovy. Istoriya i suchasnist'. — Kyshyniv, 2008. — S. 89-108.
6. Kostiv O. Vyyavy dynamiky v Atlasi Ukraïns'koï movy / O. Kostiv // Visnyk Lvivs'kogo universytetu. — 2008. — № 46. — S. 115-120.
7. Stepanov V. Etnosotsialnye tsennosti Ukraïntsev v sovremennoy Moldove (po materialam etnosotsiologicheskikh issledovaniy) / V. Stepanov // Materialy Mizhnar. naukovoi konferentsii «Ukraïntsi v Moldovi, moldovany v Ukraïni: etnosotsialni protsesy». — Kyshyniv, 2008. — S. 87-96.

ЕСУМ — *Етимологічний словник української мови*: в 7 т. — К.: Наукова думка, 1982-2012.
 СУМ — *Словник української мови*: в 11 т. — К.: Наукова думка, 1970-1980.
 DER — *Dictionarul etimologic român* / Alexandru Ciorănescu. — Tenerife: Universidad de la Laguna, 1958-1966.
 DEX — *Dictionar explicativ al limbii române*. — Editia a II-a. — București: Univers enciclopedic, 1998. — 1194 p.

Игнатенко Диана Анатольевна,

аспирант кафедры украинского языка Одесского национального университета имени И. И. Мечникова; Одесса, Украина; e-mail: diana.ignatenko@mail.ru; тел.: +38(048)746-66-97

ДИНАМИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В УКРАИНСКИХ ГОВОРАХ НА СЕВЕРЕ МОЛДОВЫ: ЛЕКСИКА ЖИЛОГО КОМПЛЕКСА

Аннотация. В статье проанализированы динамические процессы, которые происходят в украинских говорах на севере Молдовы. Указанная территория представляет большой научный интерес из-за исторического проживания на ней этнических украинцев в условиях иноэтнического окружения. Украинская диаспора, отдаленная от источников литературного украинского языка, не только сохранила родной язык в

определённой консервации, но и оказалась под влиянием других языков, в частности румынского, молдавского и русского, что проявилось в многочисленных языковых интерференциях. Наибольшее влияние испытала бытовая лексика ежедневного использования. Поэтому в статье рассмотрена тематическая группа лексики жилого комплекса, в пределах которой определена дифференциация отдельных номинаций в речи диалектоносителей разных возрастных групп, описаны результаты изменений семантики некоторых лексем, а также проанализировано функционирование лексем восточнороманского и славянского происхождения. Доказано, что исследованные проявления динамики обусловлены как лингвальными, так и экстралингвальными факторами, среди которых основными являются межязыковые контакты с румыноязычным и русскоязычным населением, развитие материальной культуры, уменьшение численности населения старшего возраста.

Ключевые слова: украинская диалектология, говор, тематическая группа лексики, лексема, сема, динамические процессы, север Молдовы.

Diana A. Ignatenko,

postgraduate student of the Ukrainian Language Department of Odessa I.I. Mechnikov national university; Odessa, Ukraine; e-mail: diana.ignatenko@mail.ru; тел.: +38(048)746-56-97

DYNAMICS OF RESIDENTIAL COMPLEX NAMES IN UKRAINIAN DIALECTS IN THE NORTH OF MOLDOVA

Summary. The article analyzes the dynamic processes that occur in the Ukrainian dialects in northern Moldova. These areas present a great scientific interest because of the historic residence there of the ethnic Ukrainians in the conditions of a different ethnic environment. Ukrainian diaspora, distant from the sources of the literary Ukrainian language, has not only retained their native language in a certain conservation, but is also influenced by other cultures and languages, including Romanian and Russian, which has been manifested in numerous language interference. The household vocabulary of daily use experienced the greatest impact. Therefore, this article discusses the thematic group of residential complex vocabulary and marks the differentiation of individual nominations in the speech of dialect-informants from different age groups. It describes changes of some lexemes semantics, and also analyzes the functioning of lexemes of Romanian and Russian origin. It is proved that the investigated manifestations of dynamics are caused by both lingual and non-lingual factors, among which the main factors are interlingual contacts with the Romanian and Russian-speaking population, the development of material culture, the decrease in the number of older people.

Key words: Ukrainian dialectology, dialect, thematic group of vocabulary, lexeme, seme, dynamic processes, the north of Moldova.

Статтю отримано 17.11.2013 р.